

KIRKLARELİ İLİNDE EKO TURİZM OLANAKLARI

Şükran Morgül¹

ÖZET

İnsana özgü sosyal bir olay olan turizm, dünyadaki en büyük kitle hareketidir. Turizm; bir yerin tarihini, doğal güzelliklerini görmek, bunları tanımak yanında, eğlenmek ve dinlenmek için yapılan gezidir. İnsanlar birikimlerini herhangi bir parasal kazanç gütmeksizin turizm amaçlı harcadıklarından, turizm aynı zamanda önemli bir tüketim olayıdır.

Eko turizm ise doğa kaynaklıdır. Doğal çevreyi tahrip etmeyen, çevre kaynaklarına zarar vermeyen ve hatta kullanılan doğal kaynakların sürekli korunmasına ve doğru işletilmesine katkıda bulunan turizm türüdür. Turistler aktivitenin gerçekleştiği yöre halkı ile doğa içinde konfor yerine temiz bir servisin bulunduğu güvenli ve egzotik ortamlarda müştereken yaşamayı tercih ederek; ekolojik hedefleri, ekonomik ve sosyal içerikli hedefler üzerinde tutarlar.

Günümüzde doğa ve doğallık insanlara sunulması gereken ve tek başına bile yeterli olabilen bir cazibe unsuru haline gelmiştir. Kırklareli yöresi de bunlardan birisidir. Kırklareli, Istranca (Yıldız) dağlarının içinde, karasal bir iklimin hâkim olduğu, yer yer Karadeniz iklimi özellikleri de gösteren; içinde eşsiz güzellikteki longoz ormanlarını barındıran, çeşitli bitki türleri, gölleri ve duru akan dereleriyle adeta bir doğa cennetidir.

Bu çalışmada; doğal, tarihi ve kültürel çeşitlilik açısından önemli bir konumda olan Kırklareli ilindeki eko turizm varlığına ilişkin veriler değerlendirilerek yöredeki eko turizm potansiyelleri belirlenmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Turizm, Eko Turizm, Kırklareli’nde Eko Turizm.

ECOTOURISM OPPORTUNITIES IN PROVINCE OF KIRKLARELİ

ABSTRACT

As an exclusively human social fact, tourism is that largest mass movement in the world. Tourism is a travel that aims seeing and knowing history and natural beauties of a particular place, as well as having rest and enjoyable time. Tourism is also an important consumption item since people spend their savings for tourism without considering any monetary proceeds.

Whereas, ecotourism stems from nature. It is a kind of tourism that does not damage the natural environment or environmental resources, but contributes constant protection and correct management of the usable natural resources. Preferring safe and exotic natural places with people of the locality hosting the event, to comfort, the tourists give higher priority to their ecological objectives than their economic and socially described objectives.

Today, nature and naturality are indispensable items of offering that alone can attract people. Kırklareli is one of such regions. Kırklareli is fairly a natural heaven inside Istranca (Yıldız) mountains, dominated by the continental climate, along with Black Sea climate at some places, containing the unique beauty of longos forests and various types of plants, as well as its lakes and pure clean flowing streams.

This study intends determining the ecotouristic potentials of Kırklareli, as a naturally, historically and culturally diverse provision, by handling the data on its ecotouristic wealth.

Keywords: Tourism, Ecotourism, Ecotourism in Kırklareli.

---

¹ Öğretim Görevlisi, Kırklareli Üniversitesi, sukranmorgul@yahoo.com

Giriş

Turizm, insana özgü sosyal bir olay olup dünyadaki en büyük kitle hareketidir. Bir yerin tarihi, doğal güzelliklerini görmek, tanımak, eğlenmek, dinlenmek için yapılan gezidir. İnsanlar birikimlerini herhangi bir kazanç gütmeksizin turizm amaçlı harcadıklarından aynı zamanda önemli bir tüketim olayıdır. İnsanların değişik kültürleri tanımak, tarihi eserleri ve doğal güzellikleri görmek, eğlenmek, dinlenmek gibi nedenlerle, devamlı yaşadıkları yerlerin dışına düzenlemiş oldukları gezilerdir (Seyidoğlu, 1992). Günümüzde bu gezilerin nedenleri oldukça çeşitlenmiş durumdadır. Örneğin; yukarıdakilere ek olarak sağlık, spor, eğitim ve bilimsel toplantı gibi amaçları da belirtilebilir.

Turizm olayının gerçekleşmesinde en önemli unsurlardan biri seyahattir. Bir başka deyişle turizm de kişiyi sürekli yaşadığı, ikamet ettiği yerin dışına çıkaracak, kişiyi seyahat etmeye yöneltecek etkenler oldukça önemlidir. Bu etkenler, aynı zamanda turizmin türlerini oluşturmaktadır. Dinlenme, spor, ekonomik, politik ve kültürel nedenleri, seyahat nedenleri arasında saymak mümkündür, ancak yaklaşık son yirmi yıldan bu yana dünyada seyahat nedenlerinin profili, bir diğer söylemle kişinin seyahat gereksinimleri de çeşitlenmiş, artmış, turizmde içi boş olan “sürdürülebilirlik” kavramının içi artık doldurulmaya başlanılmıştır (Küçükaltan, 2005).

1. Eko turizm kavramı, görüntüsü, amacı ve özellikleri

Eko turizm, yerleşik toplumların bütünlüğüne, varlıklarına saygılı, eko sistemin korunmasına katkıda bulunarak, en azından ekosistemle uyumlu bir şekilde gerçekleştirilen sorumluluk gerektiren bir doğa seyahat deneyimidir. Eko turizm, ekonomik, kültürel ve tarihsel verilere dayalı beklentileri içerir. Geleneksel güneş, deniz, gezme-görme alanları, turistik alanların doğal ve kültürel dokusunu koruyacak faaliyetler ve programlar ve ziyaretçilerin beklentilerini karşılayacak gelişme planlarıyla desteklenen turistik istasyonlar eko turizmin bir parçası durumuna gelmişlerdir (Özbey, 2002).

Doğa kaynaklı turizm türü olarak bilinen eko turizm; doğal çevreyi tahrip etmeyen, çevre kaynaklarına zarar vermeyen ve hatta kullanılan doğal kaynakların sürekli korunmasına ve doğru işletilmesine katkıda bulunan turizm türü olarak tanımlanmaktadır (Özgüç, 1998). Eko turizm doğa ile iç içe olan bir turizm türüdür. Eko turizme katılanlar bitki türlerini incelemekte, kuşları gözlemlemekte, yürüyüş v.b.aktiviteler yaparak bu turizm türünden istifade etmektedirler (Orams, 1995). Turizme yeni bir nefes getiren bu tür tatil anlayışı ülkemizde yavaş da olsa yerleşmeye başlamıştır. İnsanlar doğal yaşam özlemiyle bir yerden bir yere seyahat edebilmektedir. Doğasını, kültürünü, tarihini, kendine has mutfağını koruyabilmiş bir yer olan ülkemizde eko turizm önemli bir girişim sayılmaktadır.

Eko turizm, UNEP'in (Birleşmiş Milletler Enformasyon Merkezi) araştırmasına göre, günümüzde en hızlı büyüyen turizm çeşitlerinden birisidir. Özellikle çevreci kuruluşların yarattığı kamuoyu, genç ve aydın kesimin doğa ile bütünleşme isteği, renkli kültürlerle bir araya gelme tutkusu bu turizm türünün geleceğinin parlak olduğunu göstermektedir. Eko turizm turlarını genellikle 25 kişiyi aşmayan küçük gruplar oluşturmaktadır. Bu turizm merkezlerinde yer alan konaklama tesisleri genellikle 100 yatak kapasitesini aşmayan üniteler olup buralarda çalışan tur operatör ya da acenteleri ağırlıklı olarak küçük ve orta ölçekli işletmelerden oluşmaktadır. Eko turizmin iki önemli kriteri bulunmaktadır. Bunlardan ilki “doğal çevrenin korunarak sürdürülebilirliğin sağlanması” ilkesine sıkı sıkıya uyulması ve gerektiğinde uzman rehber kullanılmasıdır (www.ito.org.tr).

Eko turizmin iki önemli amacı vardır (Şapçı, 2005):

1. Doğal çevrenin korunması ve sürdürülebilirliğidir. Bunun gerçekleşmesi için gezi rotalarına sadık kalınması, gezi yapılan yerlerde atık bırakılmaması, gürültü kirliliği yaparak bölgede yaşayan canlıların rahatsız edilmemesi ve bölgeyi çok iyi bilen uzman rehberler eşliğinde gezi yapılması gibi uyulması gereken kurallar vardır.

2. Yerel halkın turizm faaliyetlerinden yarar sağlaması ve yerel halkın kültürünün sürdürülebilirliğidir. Bunun sağlanması için ise bölgedeki eko turizmi yerel acentelerin yürütmesi, turistlerin ihtiyaçlarının yerel kaynaklardan karşılanması, turistlerin ziyaret ettikleri bölgenin örf ve adetlerine uyarak kitle turizminde olduğu gibi yerel halk üzerinde kültür erozyonu yaratmaması, geleneksel el sanatları ve mimarinin desteklenmesi gibi noktalar üzerinde önemle durulması gerekmektedir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı eko turizmi, yayla turizmi, ornitoloji (kuş gözleme) turizmi, foto safari, akarsu sporları (kano-rafting), çiftlik turizmi, botanik (bitki inceleme) turizmi, bisiklet turları, atlı doğa yürüyüşü gibi başlıklar altında değerlendirmektedir (Kılıç Benzer, 2006).

Eko turizmin genel özellikleri şöyle sıralanabilir (Gökdeniz, 2003):

- Doğa temelli olması (Ziyaretçiler doğal alanlardaki doğal ve geleneksel kültür unsurlarını gözlemliyor ve anlamaya çalışıyorlar),
- Biyo çeşitliliğin korunmasına katkıda bulunması,
- Yerel toplumların refahını desteklemesi,

- Olumsuz çevresel ve sosyo-kültürel etkilerin en aza indirgenmesi için aktivitelerin hem turistler, hem de yerel halkın sorumluluğunda düzenlenmesi,
- Yenilenemez kaynakların minimum kullanımı gerektirmesi,
- Yerel mülkiyetin ve yerel topluma dönük istihdam imkânlarının üretilmesini öngörmesidir.

2. Türkiye’de eko turizm

Ülkemiz, bir yandan sahip olduğu doğal güzellikleri itibarıyla ekolojik turizme çok uygun iken; diğer bir yandan, bu doğal kaynakların sürdürülebilir bir şekilde ekonomik değere dönüştürülebilmesi açısından eko turizm en uygun kalkınma yolu olarak düşünülebilir. Eko turizm, doğal ve kırsal alanlarda doğal ve kültürel mirasın korunmasında önemli katkıları olabilecek bir turizm türüdür (Tuna, 2007).

Türkiye dünyanın pek az ülkesinde bulunan zengin coğrafyası, doğal turizm potansiyeli ile çeşitli kültürlerle ev sahipliği yapmış olması nedeniyle eko turizm açısından çok şanslı bir pozisyona sahiptir. Dünyada, turizm kalıplarında meydana gelen değişimler sonucunda alışılmış turizm merkezlerinden uzaklaşarak; doğa ile bütünlük içinde abartıdan uzak tesislerde, doğal güzellikleri bozulmamış bir çevrede iyi ve temiz bir hizmet öne çıkmaktadır (www.ito.org.tr).

Ülkemiz doğal ve kültürel kaynaklar açısından oldukça zengin bir ülkedir. Dört mevsimi yaşayabilen üç tarafı denizlerle çevrili, farklı kültürlerin ve inançların bir arada uzun yıllar yaşadığı ülkemizde, eko turizm açısından oldukça büyük bir potansiyel vardır. Yurdumuzun henüz gelişmekte olan bir ülke olması, doğal ve kırsal kültürel değerlerinin ve mirasının büyük bir bölümünün varlığını canlı bir biçimde sürdürüyor olması, ülkemizin birçok yöresinde sürdürülebilir eko turizm için büyük bir potansiyelin varlığını göstermektedir. Efes harabeleri yakınlarındaki Şirince Köyü, çok güzel örnektir. Köy halkının el sanatları, el yapımı zeytinyağı sabunları turistlere sunularak elde edilen gelirler evlerin restoresinde kullanılmaktadır. Doğal çevreye bağlı olarak yapılabilen birçok aktivite eko turizm kapsamında değerlendirilebilmektedir.

3. Kırklareli’nde eko turizm

3.1. Kırklareli ilinin tarihçesi

M.Ö. 1200 yıllarından itibaren bölgeye Trak boylarının yerleştiğinin bilinmesine karşın Kırklareli’nin ne zaman ve kimler tarafından kurulduğu ve eski isminin ne olduğu hakkında kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Yalnız Kırklareli ve yöresinin eskiden beri bir yerleşim yeri olduğu bilinmektedir. Traklardan günümüze kalan ve bilgi alınabilen en önemli eserler mezar mı, şehir kalıntısı mı veya bir işaret merkezi mi oldukları pek bilinmeyen yapma tepeler olan höyüklerdir. Kırklareli’nin çevresinde yapılan araştırmalardan birer mezar, abide oldukları anlaşılan bu höyüklerin varlığı, burasının eski bir yerleşim yeri olduğunu bize doğrulamaktadır (Mansel, 1938). Kırklareli, eski bir yerleşim yeri olmasına rağmen tarihte adına pek fazla rastlanılmamaktadır. Bunun nedeni de Kırklareli’nin diğer Trak şehirleri gibi büyük bir merkez olmayıp küçük bir yerleşim yeri olması ve daima çevresindeki büyük yerleşim merkezlerinin gölgesinde kalmasıdır. Roma ve Bizans İmparatorlukları Dönemi’nde de küçük bir merkez olarak kalan Kırklareli’nin büyümesi ve gelişmesi Osmanlı Devleti zamanına rastlamaktadır (Korkut,1959). Padişah I. Murat’ın 1361 yılında Bizanslılardan alarak Osmanlı Devleti topraklarına kattığı Kırklareli’nde burada yaşayan Bulgar, Rum ve Yahudiler; Türk nüfus ile kaynaşarak yüzyıllarca beraberce huzur içinde ve kardeşçe yaşamışlardır.

Vize ve Lüleburgaz çevresinde yoğunlaşan yerleşmeler ve bunlardan günümüze kalan dini yapılar Bizanslılarca yöreye “Saranta Ekklesies” denmesinin nedenini ortaya koymaktadır. Yörenin Türkler tarafından alınmasıyla Latince kökenli bu kelime Türkçeleştirilerek “Kırk Kilise” yapılmıştır. Bazı yörelerde “Kırk Kinise” olarak da kullanılan yöre isminin Kırklar Baba Dergahı’nda “Kimesne” olarak geçtiği ifade edilmekte ve “Kırk Kimse Şehit Oldu Bu Yerde, Bu Nam İle Anıldı Bu Belde” Kırk Şehitler Abidesinde yazılı olan kitabedeki beyit delil olarak gösterilmiştir. Türk akıncıları tarafından yörenin ele geçirilmesi için verilen mücadelede ön saflarda çarpışan 40 yiğidin ölmesi üzerine “Kırklarili” ya da “Kırklareli” olarak destanlaşan bu yerde, şehitlere saygı göstermek amacıyla bu adın kullanıldığı görülmektedir (Kırklareli Belediyesi, 1998).

Kırklareli en son düşman işgalinden 10 Kasım 1922’de kurtarıldıktan sonra, adı 20 Aralık 1924 tarihinde resmi olarak Kırklareli olmuştur.

3.2. Kırklareli ilinin coğrafi konumu

Kırklareli, Türkiye’nin kuzeybatısında, Marmara Bölgesi’nin Trakya kesiminde yer almaktadır. Dünyadaki konumu itibarıyla 41 derece, 13 dakika, 34 saniye ve 42 derece, 05 dakika, 03 saniye kuzey enlemleri ile 26 derece, 54 dakika, 14 saniye ve 28 derece, 06 dakika, 15 saniye doğu boylamları arasında yer almaktadır. Kuzeyinde Bulgaristan, doğusunda Karadeniz, güneydoğusunda İstanbul (Çatalca), güneyinde Tekirdağ (Saray, Çorlu, Muratlı ve Hayrabolu), batısında ise Edirne (Uzunköprü, Havsa, Merkez ve Lalapaşa ilçeleri) bulunmaktadır. Toprakları kuzeyden Bulgaristan sınırını oluşturan Rezve Deresi Vadisi, doğudan Karadeniz, güneyden Ergene Irmağı ana vadisi ve batıdan ise Ergene Irmağına karışan Teke Deresi’nin su bölüm çizgisi olan

sırtlarla kuşatılmıştır. Yüzölçümü 6650 km² olup, il merkezinin denizden yüksekliği 203 metredir (Kırklareli İl Yıllığı, 2000).

Bölgede yer alan Istranca (Yıldız) Dağları, Bulgaristan'da "Strandja" olarak bilinmektedir. Istranca Dağları, Bulgaristan'ın güneydoğusu ile Türkiye'nin Avrupa kesimi arasında 70 km uzanan dağlar dizisidir. Bir bölümü Türkiye, bir bölümü ise Bulgaristan sınırları içinde kalan Istranca Dağları'nın Türkiye tarafında kalan kısmı Karadeniz kıyı bölgesini içine alacak şekilde 197.000 ha.'lık bir alanı kaplamaktadır. En yüksek tepesi 1031 metre ile Türkiye tarafında bulunan Mahya Tepesi olup burası aynı zamanda Türkiye'nin Avrupa kesimindeki en yüksek noktadır (Yıldız Dağları Biyosferi Kitapçığı, 2010).

İlin tabii güzelliklerinin başında orman ve deniz gelmektedir. Geniş çam ve kayın ormanları harikulade bir güzelliğe sahip bulunmaktadır. Istranca (Yıldız) Dağları'nın görkemli ve sık ormanlarından geçilerek 44 km sonra Bulgaristan'a açılan Dereköy Hudut Kapısına ulaşılmaktadır.

3.3. Kırklareli ilinde eko turizm potansiyeli

Kırklareli; Istranca (Yıldız) dağlarının içinde, karasal bir iklimin hâkim olduğu, yer yer Karadeniz iklimi özelliklerini de gösteren eşsiz güzellikteki longoz ormanları ile bunlar içinde çok çeşitli flora ve faunası, doğal sit alanları, tabii mağaraları, tarihi ve kültürel değerleri, anıt ağaçları ve muhteşem eko sistemi ile bölgenin dikkat çeken yerlerinden biridir. Kent topraklarının yüzde 48'i dağlarla kaplı olup Kırklareli'nin içinden doğan birçok sayıda nehir de bulunmaktadır. Bunların bir kısmı Karadeniz kıyısından denize dökülürken, bazıları da Ege'ye dökülmektedir.

Kırklareli'nin kolay ve zaman kaybı olmaksızın ulaşılan bir coğrafya üzerinde bulunması; gerek dinlenmek, gerekse görme ve öğrenme arzusundaki kültür düzeyi yüksek insanın ilgisini özellikle çekmektedir. Kırklareli ilinin bir sınır kenti oluşu, dünyanın en çok tanınan şehirlerinden biri olan İstanbul'a yaklaşık 1,5-2 saat mesafede bulunması, günümüzde zamanla yarışmak zorunluluğu bulunan insanlar için önemli sayılabilecek hususlar arasında yer almaktadır. Aynı zamanda Kırklareli'nin merkezi ile en uzak beldesi arasında yaklaşık 1 saatlik mesafede bulunmasından dolayı aynı gün içerisinde çok sayıda tarihi, kültürel alanlar ziyaret edilebilmekte; bu ormanlık bölgelere ve deniz kenarına da gidilebilmektedir.

Kırklareli'nin eko turizm potansiyeline baktığımızda çok fazla alternatifleri görmekteyiz. Bunlar arasında;

- Kendiliğinden oluşmuş mağaralar,
- Kırklareli'ndeki doğal güzellikler,
- Longozlar, Anıt Ağaçlar, Parklar,
- Bitki inceleme (Botanik),
- Kuş gözlemciliği (Ornitoloji),
- Yaban Hayatı ve Avcılık, Balıkçılık,
- Tarihi ve Kültürel Değerler,
- Bağcılık, Şarapçılık,
- Foto safari,
- Doğa yürüyüşleri, Bisiklet Turları,
- Mesire Yerleri,
- Kırklareli'ne Ait Özel Günler ve Kutlamalar,
- Peynircilik, Yöresel Yemekler,
- Yöresel El Sanatları,
- Halkın Konukseverliği yer almaktadır.

3.3.1. Mağaralar

Kırklareli il sınırları içinde pek çok mağara bulunmaktadır. Bunlardan bir kısmı tarih öncesi dönemlerde, diğer bir kısmı ise Erken Hıristiyanlık sürecinde, bu din mensupları tarafından iskâna tabi tutulmuş, turizm açısından önemli olan mağaralardır. Ayrıca doğal özellikleriyle ilgi çeken ve turizme yönelik çalışmaları yapılan beş tane daha mağara bulunmaktadır. Bu mağaralar arasında 2720 metre uzunluğundaki Dupnisa, 1620 metre uzunluğundaki Yenesu, 300 metre uzunluğundaki Domuzdere ve 305 metre uzunluğundaki Kiyıköy Mağaraları ile Kaptanın Mağarası bulunmaktadır.

Bunlardan en önemlisi Kırklareli'nin yaklaşık 50 km kuzeydoğusunda Demirköy İlçesi Sarpdere Köyü'nün 6 km güneyinde bulunan Dupnisa mağarasıdır. 1. derece tescilli doğal sit alanıdır.

Yaklaşık 4 milyon yıldan beri oluşum ve gelişimini sürdüren büyük bir yeraltı sistemidir (T.C.Kırklareli Valiliği Çevre Koruma Vakfı Başkanlığı, Demirköy Kaymakamlığı). İçinde sürekli akışa sahip bir yeraltı nehri ve bu nehrin oluşturduğu, derinliği yer yer 2 metreyi aşan göller bulunan mağarada, zengin damlataş oluşumları yer alır. Süt beyazdan kırmızı ve kahverenginin her tonunda renge sahip olan ve dev boyutlara ulaşan sarkit, dikit ve sütunlar ile perde ve bayrak damlataşları ve damlataş havuzları, insanı büyüleyici ve hayranlık uyandıran görünüme sahiptirler. Bu muhteşem görüntünün yanında, kısa mesafeler dâhilinde değişiklik gösteren mağara

havası, sağlık açısından olumlu sürprizler sunar. Üst katlar sıcak (ortalama 17 derece) ve kuru (%60–70 mutlak nem) olmasına karşılık, ana mağara daha serin (10–12 derece) ve nemlidir (%80–90). Bu farklılık, üst kat ile ana galeri arasında belirgin bir rüzgârın meydana gelmesine neden olur.

Dupnisa Mağaraları'nın dev sarkıt, dikit ve sütunlarla kaplı kuru mağaranın 250 metre, sulu ana mağaranın da 200 metrelik bölümü 2003 yılında turizme açılmıştır. Buna karşılık, oluşum halinde damlataşlar bulunan ve koloniler halinde yarasalar yaşayan büyük bir bölüm mağara doğası ve canlıları korumak için ziyaret dışı bırakılmıştır. Trakya'nın turizme açılan ilk ve tek mağarası olan Dupnisa, Türkiye-Bulgaristan sınırını oluşturan Rezve Deresinin Istranca Dağlarını derin vadilerle yardığı vahşi görünümüne sahip bir bölgesinde yer alır.

Vize İlçesi Balkaya Köyünde bulunan ve turizm çalışmaları sürdürülen Yenesu Mağarası Trakya'nın üçüncü büyük mağarasıdır (Vize Belediyesi). Yenesu'nun içi son derece güzel, damlataşlar, sarkıt, dikit, sütun, damlataş havuzları ve makarnalarla kaplıdır. Aynı yerde 300 metre uzunluğunda Domuzdere Mağarası da bulunmaktadır. Mağara'nın içi, görünümleri çok güzel sarkıt, dikit, sütun, örtü ve duvar damlataşları ile kaplı, geniş ve yüksek salon veya galerilerden oluşmuştur.

Kıyıköy Beldesinin 2 km güneyinde yer alan Kıyıköy Mağarası 305 metre uzunluğundadır. Menderesler çizerek gelişen ve yer yer damlataş çökellerine sahip olan mağara turizm amaçlı kullanıma uygun özelliktedir. Bu mağaranın 200 metre güneyinde zengin damlataş birikimlerine sahip Kaptanın Mağarası yer almaktadır. Bunların yanı sıra iri ufaklı birçok mağarada bulunmaktadır. Fakat bunlar yeterince incelenmemiş olup henüz turistik potansiyelleri değerlendirilememiştir.

3.3.2. Kırklareli'ndeki doğal güzellikler

İlin doğusunda bulunan Karadeniz ile kuzey ve kuzeydoğusundaki Istranca Dağlık Bölgesi Ormanları, Kırklareli'ne eşsiz güzellikler katmaktadır. Tatlı suların denize kadar ulaştığı, içinde çeşitli derelerin aktığı bu tabiat harikası ormanlar, içerisinde çeşitli bitki türleri ve yaban hayvanlarını da barındırmaktadır. Bu tabii zenginliklerin önemli bir bölümü Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından "Doğal Sit Alanı" olarak koruma altına alınmıştır. Demirköy ve Kıyıköy ziyaretçilerini muhteşem doğasıyla buluştururken, Trakya'nın tek karaçam ormanı olan Kastros Körfezi doğal güzellikleriyle dikkat çekmektedir (Kırklareli Valiliği İl Özel İdare Müdürlüğü, 2005).

3.3.2.1. Demirköy doğal sit alanları

Ormanlık alanın önemli bir bölümü ile birlikte Saka, Pedina ve Hamam Gölleri doğal sit alanı olarak koruma altına alınmıştır. Yine İğneada yakınlarındaki Mert ve Erikli Gölleri, longozlar doğal sit alanları arasında bulunmaktadır. İğneada Limanköy'de Fransızlar tarafından 1866 yılında yapılmış Deniz Feneri bulunmaktadır. Bu Fener Karadenizin kuzeyinden gelen gemilerin ilk, Batı Karadenizden çıkan gemilerin ise son gördükleri ışığıdır.

3.3.2.2. Kıyıköy doğal sit alanları

Vize İlçesi Kıyıköy kasabasının iki yanında yer alan Pabuçdere ve Kazandere'nin Karadeniz'e ulaştığı noktadan itibaren önemli bir bölümü, 1. derece doğal sit alanı olarak koruma altına alınmıştır. Her iki derenin denize kavuştuğu her iki noktada, ince kumlu tertemiz kumsallar ziyaretçilerin ilgilisi çekmektedir. Kazandere ve Pabuçdere Trakya'nın temiz ve doğal kalabilmiş dereleri olarak bilinmektedir. Ayrıca her iki derenin denize kavuştuğu yerde turistlerin ziyaret ettiği iki plaj bulunmaktadır.

3.3.2.3. Kastros körfezi tabiat koruma alanı

Trakya'nın doğal durumda olan tek karaçam ormanına sahip alanıdır. Kastros Koyu'nun nesli yavaş yavaş tükenmeye başlayan "Akdeniz Foku" nun yaşamasına elverişli, sessiz, ve تنها kayalık sahilleri ile kıyı mağara kovukları gibi özelliği de bulunmaktadır. Bahçeköy Deresi'nin Karadeniz'e aktığı kısımda oluşan lagün gölü ortamı daha da büyüleyici hale getirmektedir.

3.3.2.4. Cehennem şelaleleri

Kırklareli'nin Vize İlçesi'ne bağlı Kızılağaç Köyü'nde bulunmaktadır. Bölgedeki Kerevit Dere üzerinde bulunan ve suyun yıllar boyunca milim milim kayaları oyararak oluşturduğu bir doğa harikasıdır. Kerevit Dere mevki üzerinde irili ufaklı birçok şelale göze çarpmaktadır, ancak kayalıkların arkasına saklanmış bir güzellik olan Cehennem Şelaleleri bunların en büyüğüdür (Trakya Kalkınma Ajansı, 2012).

3.3.3. Longozlar, anıt ağaçlar, parklar

3.3.3.1. Longozlar

Yörede longoz denildiğinde zaman zaman su altında kalan ormanlar akla gelmektedir. Longoz, denize doğru akan derelerin getirdiği kumların birikerek kıyıda set oluşturması ve dere ağzını kapatması sonucu akarsuyun biriktirdiği yerde oluşan özel bir eko sistemdir (www.longozukoru.org).

İğneada'da üç ayrı longoz ormanı bulunmaktadır. Istranca Dağlarından Karadeniz'e doğru akan dereler denize ulaşmadan göllerde ve bunların bataklıklarında son bulur. Ancak bu göl ve bataklıklar ilkbaharda gelen sularla geriye doğru taşarak düz araziye kaplayarak longozları oluşturmaktadır. Longozların içinde çok özel ağaç türleri bulunmakta olup bunlar doğa harikasına daha ayrı bir güzellik katmaktadır (Morgül, 2006).

Subasar ormanı; içinde çok zengin bir canlı yaşamını barındırarak su kuşlarına da ev sahipliği yaptığı gibi, endemik birçok bitki türünün de var olmasını sağlamaktadır. Sadece belirli ağaç türleri, bitkiler ve kuşlar bu ortamı tercih etmektedir. İğneada'da bulunan longozları; dişbudak, kayın, saplı meşe, sapsızmeşe, ova akağacı, çınar yapraklı akçaağaç, üvez, ihlamur, kızıl ağaç, mürver, kızılçık, karaağaç ve gürgen gibi ağaçlar oluşturmaktadır. Ayrıca Longoz Ormanları içinde bir kısmı yenilebilir, pazarlanabilir bir kısmı ise yenmeyen zehirli ve öldürücü birçok mantar çeşidi bulunmaktadır.

3.3.3.2. Anıt ağaçlar

Anıt ağaçlar yaş, çap ve boy itibarıyla kendi türünün alışlagelmiş özelliklerinin çok üzerinde boyutlara ulaşan yöre tarihinde, özel yeri bulunan ağaçlardır. Birçoğu tarihi ve kutsal mekânların çevresinde bulunan, geçmiş ile gelecek arasında köprü vazifesi gören bu anıt ağaçlardan bir kısmı tespit edilerek, Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından koruma altına alınmıştır (Kırklareli İl Yıllığı, 2000).

Bu ağaçlar; Merkez Kocahıdır İlköğretim Okulu bahçesi (Celtis Australis), Demirköy Longoz Ormanı (Platanus Orientalis), Vize İlçesi Kale Mahallesi (Platanus Orientalis), Vize Çakıllı Köyü (Platanus x acerifolia), Vize Çakıllı Köyü İlköğretim Okulu Bahçesi (Celtis Australis) içinde bulunmaktadır.

3.3.3.3. Parklar

İğneada Longoz Ormanları Milli Park Alanı, 03.11.2007 tarihli Bakanlık Olur'u ile 13.11.2007 tarihli ve 26699 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak, daha önce Tabiatı Koruma Alanı, Doğal Sit, Yaban Hayatı Koruma Sahası gibi çeşitli statülere sahip ve birbirinden ayrı parçalar halinde yer alan korunan alanların, daha geniş bir alanda milli park şemsiyesi altında birleştirilmesiyle ülkemizin 39. Milli Parkı olarak ilan edilmiştir. 3155 hektarlık Milli Park alanı, Demirköy'e 25 km uzaklıkta olup İğneada beldesi sınırları içerisinde yer almaktadır (bolge1.ormansu.gov.tr).

Ayrıca Kırklareli il merkezinde Dingiloğlu Parkı, Pınarhisar Ali Özer Parkı görülmeye değer yerler arasında bulunmaktadır.

3.3.4. Bitki inceleme (Botanik)

Bölgenin iklim özellikleri ve doğal yapısı olağanüstü biyo çeşitliliği sağlamaktadır. Longozlar çeşitli bitkilerin yaşam alanlarıdır. Bu bitkileri su ve bataklık bitkileri (göl kestanesi, nilüfer, su menekşesi, çeşitli su bitkileri), kumul bitkileri (alıç, adi kızılçık, dağ karaağacı, akçakesme, saplı meşe, kaçalı, kuşkonmaz v.b.) ve soğanlı bitkiler (suyun bol olduğu kesimlerde öbekler halinde göl soğanları, siklamen, iki yapraklı ada soğanı, mavi bataklık süseni, kardelen, orkide, ters lale v.b.) oluşturmaktadır (www.longozukoru.org). Longoz Ormanları; longoz bitkileri, su ve bataklık bitkileri, kumul bitkileri ve soğanlı bitkiler başta olmak üzere birçok bitki türünü içinde barındırmaktadır.

Istrancalar endemik bitki çeşitliliği açısından önemli bir bölgedir. Biyosfer Rezerv alanında 1377 yabancı bitki çeşidinin 16 tanesi endemiktir. Yıldız Dağları Biyosfer Projesi kapsamında yapılan envanter çalışmalarında; alanın sahip olduğu biyolojik çeşitlilik değerlerini ortaya koymak amacıyla bitki türleri tespit edilmiştir (Yıldız Dağları Biyosferi Kitapçığı, 2010) Bitkiler açısından potansiyel sıcak noktalar, İğneada Longoz Ormanları, Dupnisa Mağarası ve Çevresi, Balaban Dersi ve çevresi, Mutludere (Rezve), Demirköy Dökümhanesi, Mahya Dağı, Kastros Körfezi, Panayır İskelesi ve Tekkaya, Dereköy – Hudut Boyu ve Kiyıköy'dür.

Karadeniz Salkımı (Silene Sangaris), Peygamber çiçeği (Centaurea Kilaea), Crepis Macropus, Kum İncisi (Aurinia Vechtriziana), Akyumak (Crambe Maritima), Kum Zambağı (Pancrtimum Maritimum) Trakya'nın Karadeniz sahillerinde görülen endemik bitkilerdendir.

3.3.5. Kuş gözlemciliği (Ornitoloji)

Doğayı kuşların dünyasından tanımayı sağlayan bir gözlem turizmdir. Ülkemiz dünya üzerindeki eşsiz konumu nedeniyle Avrupa, Asya ve Afrika kıtalarını birleştiren köprü durumundadır. Göçmen ve yırtıcı kuşların yüzde 80'i ülkemiz üzerinden geçerken üç göç yolunu kullanırlar. Bunlardan bir tanesi Marmara bölgesindedir.

Istranca (Yıldız) Dağları, İstanbul Boğazı göç yolu üzerinde bulunmakta olup 258 kuş türünü barındırmaktadır. Bölgedeki en önemli göç boğazlarından biri üzerinde yer alan bu sulak alanlar, göçmen kuşlar için önemli bir dinlenme mekanı özelliğini de taşımaktadır. Kapladıkları alan itibarıyla sırasıyla kıyı kumulları, kıyı çayırları, ormanlık alanlar, kayalık kıyılardan oluşan sahiller Istrancalar'ı hem içinde yaşayan kuşlar hem de göçmen kuşlar için çok önemli bir alan haline getirmektedir (Yıldız Dağları Biyosferi Kitapçığı, 2010).

3.3.6. Yaban hayatı ve avcılık, balıkçılık

Yaban hayatı çok zengin olan Kırklareli önemli av merkezlerinden biridir. Istranca Dağları'nın yoğun ormanlarla kaplı yükselteleri büyük av hayvanlarının, ovalar ise kanatlı av hayvanlarının yaşama alanlarıdır. Kofçaz ilçesinin Kocayazı, Kula Köyleri ile Dereköy, Demirköy, Vize ve Bulgaristan sınırına yakın ormanlarında domuz, kurt; İğneada Panayır İskelesi, Kiyıköy ve Kastros Köyleri çevresinde ise geyik ve karaca görülür. Ergene havzasındaki vadiler ve yamaçlarda tilki, tavşan ve dere kenarında da porsuk bulunur. Merkez ilçeye bağlı Bedre, Handere, Ahmetçe ve Şeytandere civarı ile Lüleburgaz, Pınarhisar, Babaeski ilçelerindeki kayalık ve çalılıklarda keklik; çayırılık ve bağ kenarlarında çil; İğneada yöresindeki akarsuların denize döküldüğü sazlık ve bataklarla,

kıyadaki ormanlarda kaz, ördek, çulluk ve bıldırcın bulunmaktadır (Kırklareli Valiliği İl Özel İdare Müdürlüğü, 2005).

Nadir kuş ve deniz hayvanlarının seyredilmesi, kara ve su altı avcılığı ve bilimsel konulu özel türler, yöreyi turizm açısından çekici kılmaktadır (Dizdaroğlu,2003). Kırklareli hem kara hem de su avcılığı bakımından önemli bir bölgede yer almaktadır. Kara ve su avcılığı olanaklarının Kırklareli’nde turizm amaçlı ve örgütlü bir şekilde kullanıldığı söylenememektedir. Ancak gerekli tanıtım, örgütlenme ve tesislerin sağlanması halinde avcılık gelişebilecek bir turizm türü olacaktır. Türkiye’nin en önemli alabalık üretme alanı, Kazan ve Pabuçderelerinin kaynak kesimleri ile İğneada ve Kastros arasındaki kayalık alanlarda olmaktadır.

İlde kara avcılığı yanında, Karadeniz’de balık avcılığı da yapılmaktadır. Deniz balıkçılığı, suların sığ olması nedeniyle kayık ve motorlarla yapılmakta, mevsime göre her tür balık avlanabilmektedir. Ayrıca akarsu ve derelerde olta balıkçılığı da yapılmaktadır. En çok alabalık, miryana ve sazan avlanmaktadır. Alabalık, özellikle Dereköy, Balaban (Velika), Dolapdere, Karadere, Kula, Çağlayık, Kazan ve Pabuçdere’deki doğal ortamlarda bol miktarda bulunur (Kırklareli Valiliği İl Özel İdare Müdürlüğü, 2005).

3.3.7. Tarihi ve kültürel değerler

Kırklareli’nin özellikle yazılı tarih öncesi dönemleri henüz gün ışığına çıkarılmamıştır. Yapılan arkeolojik kazılar sonucu elde edilen bulgular Trakya Kültürünün Ege ve Balkan Kültür ile ilişki içinde olduğunu göstermektedir. Kırklareli’nde yapılan araştırmalarda bulunan Aşağıpınar Höyüğü, Kırklareli’nin yerleşme tarihini Neolitik (İ.Ö. 5800–4800) Döneme rastladığını göstermektedir (Kırklareli Valiliği İl Özel İdare Müdürlüğü, 2005).

Demir Çağının ortalarına doğru (1200-600) Trakya, Anadolu ve Ege’de gelişen uygarlıkların etki alanına girmiş, ilk Trak yerleşmeleri ve bunlarla birlikte tümülüs adı verilen büyük yığma tepeler (anıt mezarlar) görülmeye başlanmıştır. Bu dönemden itibaren Trak Boyları bugünkü Trakya’ya yerleşmiş ve bölgeye adlarını vermişlerdir. Trakya’ya yerleşen Traklar, çeşitli kavimlerin istilasına uğramışlardır. Osmanlı İmparatorluğu’nun Trakya’da ilerlemesi, Bulgarlar’ı tedirgin etmiş ve Bunun üzerine Bulgar Çar’ı Kırklareli, Pınarhisar, Kiyıköy ve Vize’yi işgal etmiştir. Fakat Çar’ın ölümünden sonra Osmanlılar buraları tekrar geri almışlardır. Balkan savaşı sırasında Kırklareli, Bulgarlar tarafından tekrar işgal edilmiş ancak 1913 yılında buradan çıkmak zorunda kalmışlardır. I. Dünya Savaşı’ndan sonra ise İl Yunanlılarca işgal edilmiş, 10 Kasım 1922 yılında Türkler tarafından geri alınmıştır.

Kırklareli tarih öncesi çağlardan beri iskâna açık olduğundan; erken dönemlere ait maddi kültür varlıkları yapılan kazılarla gün ışığına çıkarılmaktadır. Yapılan çalışmalarda Kırklareli’nin Merkez ve Babaeski, Pınarhisar, Vize ve Lüleburgaz İlçelerinde muhteşem bir geçmişe sahip olduğunu gösteren kültür varlıkları ile tarihi belgeler bulunmaktadır. Höyükler, tümülüsler, dolmenler (kapaklı kaya mezarları), menhirler (dikilitaş) kırsal alanlarda bulunan kültür varlıklarındandır.

Höyükler, geçmiş dönemlerde insanlar tarafından iskân edilmiş tepe şeklini almış antik köy veya şehirler olup Helvacı Şaban ve Koyunbaba Höyüklerinde sadece yüzey araştırmaları yapılmıştır. Tümülüs içinde mezar bulunan, insanlar tarafından oluşturulmuş yığma tepeliklerdir. Kırklareli il sınırları dahilinde şu ana kadar 92 adet tümülüs tescil edilerek koruma altına alınmıştır. Dolmenler Kırklareli’nin kuzey ve kuzey batı dağ yamaçlarında ve bu yamaçlara yakın ova eteklerinde sıralanmıştır. Kofçaz, Dereköy, Kadı Köy, Kula, Geçitağzı, Kapaklı ve Düzorman yakınlarında kısmen sağlam olarak bulunmaktadır. Menhirler ise dikili anıtsal mezar taşları olup, Kırklareli Merkez, Erikler, Değirmencik, Ahmetçe Köyleri ile Lüleburgaz’da yer almaktadır. Ancak bunların orijinal yerlerinden sökülerek getirilen menhirler olduğu düşünülmektedir (Kırklareli İl Yıllığı, 2000).

Vize ve bağlı köylerde 40’ın üzerinde tümülüs mevcuttur. Ayrıca şehir merkezinde de iki höyük bulunmaktadır. Yapılan arkeolojik kazılarda Roma Dönemine ait bir tiyatro ve çeşitli kıymetli eserler bulunmuştur. Vize Asmakaya Mevkiinde, sıralı doğal mağaralardan yararlanılarak taş ustalarının şekillendirilmesi ile Vize Mağara Manastırları meydana gelmiştir. Kiyıköy kasabası Pabuçdere yolu üzerinde bulunan Bizans Dönemine ait Aya Nikola Manastırı kaya manastırının en iyi örneklerinden sayılmaktadır. Ayrıca Vize Merkez ve Kiyıköy’de kalelerde bulunmaktadır.

Vize’deki (Bizye) Antik tiyatro 1995-1997 yılları arasında gerçekleşen kazılarda Trakya’da şu ana kadar bilinen tek Roma Dönemi tiyatrosu olarak gün ışığına çıkarılmıştır. Yapılan çalışmalar sonrasında antik tiyatro korunabilen çoğu unsurları ile birlikte önemli oranda açığa çıkarılmıştır. Ortalama 3000 dolayında izleyici kapasitesine sahip olduğu tahmin edilen antik tiyatronun mevcut cavea ve klimaks sisteminin tamamen mermer olması dikkat çekicidir (Tarihi ve Kültürel Değerleriyle Kırklareli, 2006). Antik Bizye Tiyatrosu orta büyüklükte bir tiyatro olup kırsal kesimde olması itibarıyla daha da önem arz etmektedir.

Özellikle kaya oyma anıtlar ve kült alanları açısından Pınarhisar ile Vize ilçeleri ve çevresi ilginç anıtlara sahiptir. Vize İlçesi Soğucak Köyü’nün içinde yer aldığı ve ortasında akarsu yatağı bulunan uzun ve dar vadi içinde sağlı sollu yer alan kaya oyma oluşumlar, kaya nişleri, mağara ve doğal güzellikleri ile adeta “Kutsal Vadi” görünümüne bürünmektedir (Beksaç, 2006).

Fatih Sultan Mehmet Han'ın 1453 yılında İstanbul'un fethinde kullandığı topların gülleri tarihi Demirköy dökümhanesinde döktürüldüğü belirtilmektedir. Çok ilginçtir ki, dökümhanedeki enerji o dönemde su ile sağlanmıştır. Yapılan araştırmalar sonucu 1916 yılına kadar işletildiği anlaşılmaktadır.

Fatih Dökümhanesi, temel/duvar seviyesinde de olsa günümüze kadar ulaşmış Osmanlı demir sanayisinin önemli tesislerindedir. Demirköy'ün adıyla özleşmiş olup Dökümhanenin Osmanlı tarihindeki itibarını iade etmek adına kültür ve turizme kazandırılması gerekmektedir. Fatih Dökümhanesi'ndeki kazı ve restorasyon çalışmaları tamamlandığında burasının bir açık hava endüstri ve arkeoloji müzesi olarak yapılandırılması düşünülmektedir (www.metalurji.org.tr/dergi/dergi160/d160_2225.pdf).

Kırklareli'nde bugüne kadar özellikle Aşağıpınar'da yapılan arkeolojik kazılarda birçok tarihi değeri bulunan eserler (dokuma tezgah parçaları, tütsü kapları v.b.) ortaya çıkarılmıştır. Açık hava endüstri ve arkeoloji müzesi projesi ile kentsel-kırsal sit alanları ile anıtsal yapıların bir bütün olarak değerlendirilmesi hedeflenmektedir.

İl merkezinde bulunan taşınmaz kültür varlıkları arasında dini yapılar, çeşmeler, şehitlikler, yatırlar, anıtlar, mezarlar, resmi ve sivil mimarlık örnekleri yer almaktadır. Dini yapılar arasında Kadı Camii, Beyazıt Camii, Karakaş Camii, Hızır Bey Camii, Kapan Camii, Üsküpdere Camii, Namazgah, Kilise yer almaktadır. Kayalık, Gerdanlı, Hapishane, Kayyumoğlu, Büyük Camii, Kocahıdır, Kapan, Karaumbey, Kadı, Söğütlü, Paşa Çeşmesi gibi çeşitli çeşmeler bulunmaktadır.

Kırklareli Şehitliği, Kırk Şehitler Anıtı, Eski Mezarlık, çeşitli yatırlar, Niğde'li Ethem Onbaşı Anıtı, Karahıdır Anıtı yer almaktadır. 1383 (H.785) yılında yaptırılan Hızırbey Hamamı (Çifte Hamam), ticari amaçla yapılmış Arasta (bedesten) ve 17-18. yy. yapısı olduğu tahmin edilen vakıf dükkanları bulunmaktadır. Şehrin belirli yerlerinde bulunan 19. ve 20. yy. başlarında yapıldığı tahmin edilen Eski Kırklareli evleri yer almaktadır. Neo-klasik stilde Rum ustalar tarafından yapılan bu evlerin bir kısmı idari yapı olarak kullanılırken, bir kısmının da içerisinde ikamet edilmektedir. Seyfioğlu Tabyası ve Taş Tabya, Yoğuntaş (Polos) Kalesi, Kovya Kalesi ve diğer kaleler bulunmaktadır. İl merkezinin dışında da Babaeski, Demirköy, Kofçaz, Lüleburgaz, Pehlivan köyü, Pınarhisar ve Vize ilçelerinde birçok tarihi değere sahip eserlere rastlamak mümkün olmaktadır (Tarihi ve Kültürel Değerleriyle Kırklareli, 2006).

3.3.8. Bağcılık, şarapçılık

Bağ bozumu, bağ ve dere alemleri Kırklareli'nde yüzyıllar öncesi yaşamış otantik halk kültürünün son yıllara yansımaları sayılmaktadır. O dönemlerde bağcılık, şarap, rakı, hardaliye, üzüm pekmezi yapımı Kırklareli'nin sosyal, kültürel ve ekonomik yaşamında önemli yer tutuyordu (Karaçam, 1995). Burada imal edilen şarap ve rakılar büyük küpler ve fıçılar içerisinde manda arabalarıyla Kırıkköy (Midye)'ye götürülür, Kırıkköy'den gemilerle Venedik ve Marsilya'ya giderdi. Avrupa pazarlarında ve içki sosyetesinde "Kırkkilise Şarap ve Rakısı" çok aranan içkilere. Bu küp ve fıçılarla Kırıkköy'e taşınan şarapların tarihi yolu (Şarap Yolu) hala izlerini ve adını korumaktadır.

Kırklareli ekonomisinin temelinde bağcılıktan elde edilen gelirler yatmaktadır. "Papazkarası" adlı üzüm ilin belli başlı iktisadi bir varlığı olmaktadır. Evliya Çelebi eserinde Kırklareli'ndeki bağcılıktan büyük bir övgüyle söz etmektedir (Dursunkaya, 1948). Burada üretilen şarapların Trakya'nın en aranan ve Fransa'ya dahi ihraç edilen şaraplar olduğunu söylemek mümkün olmaktadır.

Kırklareli papazkarası üzümüyle o yıllarda Avrupa'da bile tanınan ve aranan şarapçılığın merkezi olmuştur. Bağların filoksera hastalığı ve bakımsızlığı yüzünden şarapçılık ölmüş ve bu endüstri kolu savaş yıllarında unutulup gitmiştir. Şimdi tüm Trakya'da bağcılık yeniden uyandırılmaktadır. Günümüzde bağcılık faaliyetleri yaygın bir biçimde yapılmaktadır. Ev yapımı şaraplar daha fazla görülmektedir. Ancak Istranca Dağlarının eteklerindeki bağlarda yetiştirilen birbirinden lezzetli üzümler, çevre il ve ilçelerde değerlendirilmektedir.

Kırklareli'nin şaraptan başka "hardaliye" ismini taşıyan bir içeceği vardır. Bu içecek eski devirden kalma özel, iştah açıcı bir içecektir. İçinde hiç alkol bulunmamaktadır. Üzüm sıra haline getirildikten sonra hardal katmak suretiyle yapılır. Hardal sıranın şaraplaşmasını önler, bütün kış sıra halinde kalır. Günümüzde bağların yeniden canlanmasıyla hardaliye tekrar gelenek haline gelmeye başlamış bulunmaktadır. Alkolsüz olduğu için çocuklar tarafından severek içilebilen tatlı bir şıradır.

Ulu önder Mustafa Kemal Atatürk'ün 20 Aralık 1930 tarihinde Kırklareli'ne yaptığı ziyaret sırasında ikram edilen ve beğenerek içtiği hardaliyenin "milli içecek olması" olması yönünde talimat vermiş fakat konuyla ilgili çalışmalar o dönemde yapılamamıştır. Kırklareli Kent Konseyi, Kırklareli Üzüm Üreticileri Birliği ve Kırklareli İl, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü'nün ortaklaşa çalışmalarıyla 2007 yılında hardaliye üretimi çalışmalarına başlanmıştır. Ayrıca Kırklareli Üniversitesi Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu Gıda Teknolojisi Programı öğretim üyeleri ve öğrencileri hardaliyenin tanıtımı için üretim yapmaktadırlar.

3.3.9. Foto safari

Yörenin ilginç doğal yapısı ve yeşil alanları fotoğrafçılık için önemli bir potansiyeldir. Geniş alanlarda foto safari turları düzenlenebilme olanağı bulunmaktadır. Bu turlar Kırklareli turizminin zenginliğini iç ve dış

pazarlarda sergilenmesine imkân vermektedir. Fotoğrafçılık ve yapılan bilimsel araştırmalar Kırklareli ilini turizm açısından cazip hale getirmektedir.

3.3.10. Doğa yürüyüşleri, bisiklet turları

İlin topografyası, yürüyüş turizmi açısından uygun koşullar taşımaktadır. Çevre illerden hafta sonları yöreye yürüyüş ve doğa turları düzenlenmesine olanak vermektedir. Kırıkköy ve İğneada'da ormanların tatlı sularının denize kadar indiği, deniz gerisindeyse yeşilin her tonu ve derelerle süslenen ormanları yürüyüş turizmi için oldukça elverişli bulunmaktadır. Dupnisa Mağarası'na Beypınar Köyü'nden gidilebilir. Ancak turistler Beypınar Köyü'nden kalkarak orman içi patikadan yaklaşık 12 km yürüyerek de mağaraya ulaşabilmektedir. Bunlara benzer orman içi doğa yürüyüşleri, ildeki ilk ve orta dereceli okullar ile Kırklareli Üniversitesi'ne bağlı fakülte ve yüksekokullar tarafından gerçekleştirilmektedir.

Kırklareli'nde pazar günleri saat dokuzda, gerek il içinden gerekse çevre ilçelerden gelen bisiklet severler vilayet meydanı önünden hareket ederek her hafta kendilerine farklı güzergâhlar tespit ederek bisiklet turları düzenlemektedir.

3.3.11. Mesire yerleri

Mert Gölü mesire yeri; orman açısından zengin eşsiz göl manzarası, mavi ve yeşilin bulunduğu, piknik, çadır ve kamp alanları bulunan bir mesire yeridir. Velika Deresi; dere boyu ve orman içi mesire yeri olup derede bol alabalık bulunmaktadır. Kocakaynaklar; Dereköy'ün 13 km kuzeyinde Karadere Köyü yakınında ve sınırdan geçiş yapanlar için uygun bir mesire yeridir. Dolapdere; Dereköy'ün 7 km kuzeyinde, Türkiye-Bulgaristan yoluna 100 metre mesafede olan ve alabalık avlamak isteyenlerin rağbet ettiği bir mesire yeridir. Dereköy yolu boyunca uzanan ormanlık alanların bir kısmı dinlenme ve mesire yeri olarak düzenlenmiştir. Karahıdır Korusu, Kavaklı Meşe Korusu, Vize ilçesine bağlı Sergen Köyü yakınlarındaki Çifte kaynaklar ve İnce Koru orman içi dinlenme yeridir. Vize ilçesine Balkaya ve Aksicim köylerinin çevresi piknik, yürüyüş ve tarihi doku açısından önemli değerlere sahiptir.

Bunların yanı sıra Dereköy yolu üzerinde Çağlayan, Kırklareli merkez ilçeye bağlı olan ve hidrellez kutlamalarının yapıldığı Şeytandere, İnce Korusu, Erikler Korusu, Kofçaz İlçesi yakınlarındaki Böcekdere koruları, Hudut Kapısı, Çamlık mesire yerleri arasında sayılabilmektedir.

3.3.12. Kırklareli iline ait özel günler ve kutlamalar

Nevruz Kırklareli'nde "mart dokuzu" ismi ile bilinmekte ve 22 Mart tarihinde kutlanmaktadır. Mart dokuzuyla birlikte havaların iyileşeceğine inanılmaktadır. Yüzyıllar içerisinde Türk ve İslami inanışlar Nevruz'u Trakya'da mart dokuzu yapmıştır. Nevruz ilkbaharın ilk günüdür ve doğa bayramı olarak kutlanmaktadır. Eskiden daha yaygın olarak kutlanan yeni bir yıl ve bahar bayramı olan Nevruz'a günümüzde nadiren de olsa rastlanmaktadır.

Nevruz bayramı, Türk Dünyasının ortak bayramı olup bu bayramı başka halklarında kutladığı ve bu bayramın başka halkların mitolojik geçmişleriyle ilgili motifler taşıdığı bilinmektedir (Sarıkaya, 2005).

Hidrellez yazın başlangıcıdır. Yabancıların Noel Babası insanlara, çocuklara hediyeler verip onları sevindirirken bizim Hızır Babamız (Hızır İlyas) baharın ilk günü, yeşilliklerin arasından bereketi ile gelerek insanları yaşama bağlayıp onlara umutlar vermektedir. Hidrellez Kırklareli'nde kışın sonu yazın başı olarak kabul edilmektedir. İl ve ilçelerde 6 Mayıs'ta kutlanmaktadır. Hızır ve İlyas peygamberlerin bulunduğu gün olarak kabul edilen Hidrellez, halk arasında değişik şekillerde söylenmektedir (Kırklareli İl Özel İdare Müdürlüğü, 2005). Hidrellez kutlamaları Kırklareli, ilçe ve köylerinde çeşitli etkinliklerle kutlanmaktadır.

Yılar öncesinden yapılan bu eğlenceler 1990 yılından beri mayıs ayının üçüncü haftasından itibaren Kırklareli Belediyesi'nin organize ettiği "Karagöz Kültür, Sanat ve Kakava Şenlikleri" ismiyle kutlanmaktadır. Kakava Mezopotamya kaynaklı yaklaşık 6000 yıllık geçmişi olan, baharı karşılama ve berekete kavuşmanın neşesiyle kutlanmakta olan doğaya açılma hareketi olarak tanımlanabilmektedir. Türklerde bu gelenek hidrellez şeklinde kutlanmaktadır. Ancak "Kakava" kelime olarak Kırklareli geleneklerinde yer alan ve sadece Kırklareli'ne özgü bir kutlama günüdür (Kırklareli Belediyesi, 2004). Bir yıl boyunca yaşanan mutsuzluklar, üzüntü ve kaygılar unutulup bahar sevincinin doyasıya yaşandığı gün olarak bilinmektedir.

Festivale ismini veren Karagöz'ün rivayeti hakkında farklı birçok şeyler söylenmektedir. Bu rivayetlerden bazıları aşağıdaki paragraflarda belirtilmiştir (Işıktaş, 2006).

Evliya Çelebi 1658 yılında Kırklareli'ne geldiğinde Karagöz'ü İstanbul tekfuru Konstantin'in habercisi ve Edirne yakınlarındaki Kırkkilise'de ağzı laf yapan ünlü ve çelebi bir Osmanlı kıptisi olarak tespit etmiş ve bu bilgiyi Seyahatname adını taşıyan kitabına geçirmiştir. Ayrıca Karagöz'e Sofyoğlu Bali Çelebi dendiğini de bildirmiştir.

Diğer yazılı ve güvenilir kaynaklarda ise; Karagöz'ün atalarının geleneğine uygun biçimde demircilik yaptığı, Demirköy maden ocaklarında çalıştığı ileri sürülmektedir. Bu bilgiler ışığında Karagöz'ün heykeli Kırklareli'ne dikilerek Kırklareli Karagöz'ü kendi kültürüne ve folkloruna dahil etmiş bulunmaktadır.

Koçaz yöresinde ise nazari şenlikleri yapılmaktadır. Hıdrellezden bir ay öncesi perşembe günü iş yapılmaz, o gün nazari niyetleri tutulur, bir sonraki perşembe günü ise niyet çömleri çıkartılarak eğlenceler düzenlenmektedir. Baharın, bolluk ve bereketin kutlandığı bir gündür. Kırklareli'nin hemen hemen her köyünde, nisan veya mayıs aylarında havaların kurak geçtiği, suya ihtiyaç duyulduğu zamanlarda "yağmur duası" yapılmaktadır.

Kırklareli Vize İlçesi Soğucak Köyü'nde 4 Haziran tarihinde geleneksel hale getirilmiş "kır gezisi" yapılmaktadır. Köyde bugüne kadar kullanılmış eski tarım aletleri sergilenmekte olup köydeki bayanların düzenlediği aktivitelerin yanı sıra yöresel yemek olan "keşkek" in tanıtımı yapılmaktadır. Mahalli sanatçılar ve halk oyunları ekibi de bu etkinliğe ayrı bir güzellik katmaktadır.

Haziran ayı içerisinde gerçekleştirilen Pınarhisar Mahya Tepesi Doğa Şenlikleri'nde, Tekirdağ Doğa Sporları Kulübü üyelerince paraşütle gölet alanına iniş, fotoğraf sergisi, bisiklet turları ve Evciler Köyü Göleti'nde kano turları düzenlenmektedir.

3.3.13. Peynircilik ve yöresel yemekler

Kırklareli'nin belli başlı ürünlerinden birini beyaz peynir ve kaşar peyniri oluşturmaktadır. Mayıs ayı geldiğinde mandıralarda peynir ve kaşar yapılarak buzhanelerde saklanmaktadır. Ayrıca Kırklareli'nde taze beyaz peynirden tatlı yapılmaktadır. Bu tatlının adı peynir tatlısı olup yörede meşhurdur.

Yöre mutfağının kaynağını tarım ürünleri, büyük ve küçük baş hayvancılık ile deniz ürünleri oluşturmaktadır. Bölgesel isimle anılan yemeklerden bir kısmı; işkembeden yapılan değirmendere, hamurdan yapılan umaç çorbası, sığır etinin kaynatılmış suyundan yapılan hoşmel, papara, yağlı çorbalar, özel olarak hazırlanmış ve içeriği zengin tarhana çorbası, labadadan yapılan yoğurtlu borani, un ile pişirilen labadadan yapılan toğga, korda közlenmiş patlıcan, biberden yapılan manca, turşu ve lahanadan yapılan kapuska yemekleridir.

Göçmen hayvanların yolu üzerinde olduğundan avlanan tavşandan tavşan çorbası, tavşan köftesi, tavşanlı tarhana bulamacı, tavşan tandır, tavşanlı papaz yahnisi; bildircından bildircin çorbası, bildircin kağıt kebabı; üveyikten üveyik çorbası, üveyik kapaması, üveyik kağıt kebabı; ördektekenden ördek çorbası, ördek kağıt kebabı ve ördek kandilli mantı gibi yemekler yapılmaktadır. Yabani otlar ile yapılan yemekler grubunda ise ısırgan otundan yapılan kupriva yemeği ve ısırgan böreği dikkat çekmektedir. Tuzsuz ekme, nohutlu ekme, akıtma, katmer, gözleme, somun ekmeği yapılmaktadır.

Ayrıca yufka içine pırasa konarak yapılan pırasa böreği, ekşimik, tereyağı, kıyım konarak yapılan muhacir böreği, bulgur ve ekşimik konarak yapılan kıvrım böreği, rendelenmiş kabak konarak yapılan kabaklı kıvrım, sarımsaklı yoğurtla yapılan tatar böreği, sac üzerinde pişirilen ve yufkadan yapılan kartalaç, mısır unu ve yoğurtla yapılan pilaska, hamurun ortası açılarak yerine soğan ve kıyım konması ile fırında pişirilen kalın kıyı çöreği yöreye has türler arasında sayılmaktadır.

Baklava, irmik tatlısı, kadın göbeği, taze peynir irmik ve yumurtayla yapılan peynir tatlısı, zerde tatlısı, üzüm şirasının kaynatılmasıyla yapılan bulama tatlısı, kabarmamış hamurun içine yumurta kırılarak yapılan hurma tatlısı, ekme tatlısı, kabak tatlısı, yörede bilinen tatlı türleri arasında olup yeni doğmuş ineğin bir haftalık sütünden yapılan kaymakçına (kaygana, kortmaç) yapılmaktadır (Kırklareli İl Yıllığı, 2000).

3.3.14. Yöresel el sanatları

Kırklareli'nde 19. yy. ortalarına kadar dokumacılık, arabacılık (taliga yapımıcılığı), ağaç işçiliği, boyamacılık, çömlerçilik, traktörlerin henüz ortaya çıkmadığı öküzlerin ve atların ziraatta kullanıldığı dönemlerde boyunduruk, zelve yapımıcılığı, saraçlık, nalbantlık, çarık ve takunya yapımıcılığı oldukça yaygın iken bugün bunların hemen hepsi kaybolmuş bulunmaktadır (Kırklareli İl Yıllığı, 2000).

Günümüzde bir çömlerçi atölyesi, el süpürgesi yapım atölyeleri, Pınarhisar İlçesi Poyralı köyündeki dokumacılık tezgahları bulunmaktadır. Babaeski'ye bağlı Karahalil Beldesi ile Merkez İlçe'ye bağlı İnece Beldesi'nde istisnai olarak el dokuması kumaşlar üretilmektedir.

3.3.15. Halkın konukseverliği

İnsanoğlunun varolduğu ilk zamanlardan beri insanlar toplu halde yaşamak zorunda kalmış ve tüm tarih devirlerinde insanlar iletişim halinde olmuşlardır. Zamanla insanoğlu mesafeleri hiçe sayarak, uzaktaki insanlarla da bir araya gelmiştir. Bu devirlere ait en eski Türk kaynakları olan Göktürk ve Uygur metinlerinde ve milletin yerleşik hayata geçtiği ilk devirlere ait pek çok metinde Türkler' in konuksever tavrına dair kanıtsal örnekler karşımıza çıkmaktadır. O dönemdeki Türk topraklarına gelen gerek kervanlara; gerekse keşiflere ve gezginlere karşı topluluğun tavrı sıcak ve içten olup her an gelen misafir, konumu ve vasıfları gözetilmeksizin çok önemli sayılarak saygı görmüştür. Bu davranış biçimi daha sonra ki tüm Türk Devletleri'nde süre gelmiş olup; yakın tarih Osmanlı İmparatorluğu Dönemi'nde ülkeye gelen elçi ve gezginlere karşı sunulan tüm ikram ve lütuflarda bunun bir başka ispatı olmuştur (Ergin, 1995).

Adeta bir millet özelliği halini alan konukseverlik; günümüz modern dünyası içinde eriyip giden pek çok insani tutumun aksine tüm sağlamlığı ile kök salmıştır. Yakınların dahi uzak sayıldığı ve birebir iletişimin

teknolojiye esir olmaya başladığı modern çağda insana verilen değer en çok ortaya konduğu bu topraklar, tüm tarihin, coğrafi ve doğal güzelliklerine birde bu açıdan değer katmaktadır.

Konukseverlik yöre halkının da güzel geleneklerinden birisidir. Eskiden köye gelen yabancılar için köy odası bitişğinde hizmete hazır misafirhaneler bulunmakta idi. Misafirlerin yemek ve yatacak yer işini büyük ölçüde kolaylaştırmakta idi. Fakat günümüzde misafirhane geleneğine daha çok kentten uzak, uç köylerde rastlanmaktadır (Karaçam, 1995). Konuksever köy halkı ile vakit geçiren insanlar yemek yapma, yöresel el işlerini öğrenme fırsatını da yakalamaktadırlar. Ülkemiz genelinde mevcut olan konuksever tavır, insanların tüketimden çok üretim faaliyetlerini sürdürdüğü ve birebir iletişimin daha çok yaşandığı köy ve kasabalarda daha yoğun bir şekilde karşımıza çıkmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Günümüzde doğa ve doğallık insanlara sunulması gereken ve tek başına bile yeterli olabilen bir çekicilik haline gelmiştir. Kırklareli yöresi de bu merkezlerden biridir. Tatil yapma arzusundaki insanlar tercihlerini deniz kıyılarından çok kültürel, tarihi ve doğal güzellikleri gezip görerek bilgilerini arttırmanın yanı sıra yeni insanlar, değişik gelenek, görenek ve yaşam tarzlarını tadararak doğal bir ortam içerisinde dinlenmek istemektedirler. Bu yüzden Kırklareli gerçek anlamda doğa, tarih ve kültür şehri konumundadır.

Mevcut potansiyeller değerlendirildiğinde ve gerekli yatırımlar yapıldığı takdirde yöre için eko turizm iyi bir gelecek vaat etmektedir. Kırklareli'nde eko turizm potansiyeli hem doğal çevrede hem de deniz kaynaklarının bulunduğu alanlarda yapılmasına olanak vermektedir. Bu turizm türünün gelişmesi için öncelikle kırsal kesimlerde yaşamlarını sürdüren halk tarafından benimsenmesi gerekir. Bu amaçla halkın eko turizm konusunda; yerel yönetimler, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları tarafından koordineli olarak bilgilendirilmesi, eğitilmesi, çevre bilincinin yerleştirilmesi, eğitim programlarına özellikle halkın katılımının gerçekleştirilmesi, turizm işletmeleri ile işbirliği yapılarak her konuda bilgi ve destek sağlanmalıdır. Tarihi ve doğal güzelliklerin gelecek nesillere bozulmadan aktarılması için bu değerlere sahip çıkılması gerekmektedir. Ancak son yıllarda İğneada'ya termik ve nükleer santrallerin yapılması gündemde olup dünyanın eşsiz yerlerinden biri olan İğneada Longoz Ormanları Milli Parkı büyük bir tehdit altındadır. Yapılması düşünülen bu projelerden özellikle termik santral projesi İğneada ve çevresindeki ekolojik dengeyi bozarak doğal ve tarihi güzellikleri de yok etmenin yanı sıra, turizm, hayvancılık ve tarımla geçinmekte olan yöre halkını da çok etkileyecektir.

Yörenin çok çeşitli flora ve faunası, çeşitli doğa güzellikleri, mesire yerleri, doğal sit alanları, anıt ağaçları, yüzyıllar öncesi oluşmuş tabii mağaraları, tarihi ve kültürel değerleri eko turizm potansiyelleri arasında olup bu değerlerin korunması hususunda halkın bilinçlendirilmesi gerekmektedir.

Kırklareli Aşağıpınar Köyü'nde Açık Hava Endüstri ve Arkeoloji Müzesi projesi kapsamında kazı çalışmaları halen devam etmektedir. Bu projede kentsel-kırsal sit alanları ile anıtsal yapıların bir bütün olarak değerlendirilmesi hedeflenmektedir. Bu sayede kırsal alanlardaki tarihi ve kültürel değerler koruma altına alınırken yöreye gelen konukların belli bir gezi güzergâhına göre birbirinden değişik kültür varlıklarını gezerek görmelerinin sağlanması mümkün olacaktır.

Yörede gerçekleştirilen kara ve su avcılığı iyi bir örgütlenme ve yeterli tesislerin sağlanması halinde avcılık gelişebilecek bir turizm türü olacaktır. Doğa yürüyüşleri için yolların düzenlenmesi gerekli levhaların konulması gerekmektedir.

Yöredeki bağcılık ve şarapçılık çok eskilere dayanmaktadır. Ancak son yıllarda yöredeki bağcılık faaliyetleri yeniden canlanmasıyla hardaliye ve şarap yeniden gelenek haline gelmeye başlamıştır. Devlet tarafından yeterli destek verildiği takdirde şarap ve hardaliye yapımı bir sektör haline getirilecektir.

Eski dönemlerde yörede gerçekleştirilen el sanatlarının günümüzde de yapılması sağlanmalıdır. Bu amaçla eski el sanatlarının gelecek nesillere aktarılması ve kaybolmaya yüz tutmuş sanatların tekrar canlandırılmasını sağlamak amacıyla geleneksel sanat merkezleri oluşturulmalıdır. Böylece bu sanatları yapanlara ek gelir, yöre ekonomisine de ekonomik katkılar yaratılmış olacaktır.

Yöredeki özel günler ve kutlamaların da iç turizm açısından önemi büyüktür. Bu günler belirli bir süre içinde olsa il, ilçe veya köyün ekonomisine maddi destek ve hareketlilik getirmektedir. Konukseverlik yörenin turizm bakımından en önemli özelliğidir. Bu sayede yöre günübirlik, hafta sonu veya tatillerde tercih sebebi olmaktadır.

Şehrin çeşitli yerlerinde bulunan eski Kırklareli evleri ve tipik köy evlerinin eko turizm kapsamında değerlendirilmesi amacıyla aslına uygun olarak restorasyonu yapıp pansiyon haline getirildiği takdirde yöre için önemli bir gelir kaynağı yaratılacaktır.

Doğal, tarihi ve kültürel çeşitlilik açısından önemli bir konumda olan Kırklareli'nde zengin turizm potansiyellerine önem verilerek, bu değerleri korumaya, geliştirmeye, desteklemeye ve gelecek nesillere aktarmaya yönelik çalışmalar yapıldığında yörede eko turizm önemli bir sektör konumuna gelebilecektir.

Kaynakça

- Arkeoloji ve Sanat Yayınları. (2006). *Tarihi ve Doğal Değerleriyle Kırklareli*, Mart Matbacılık, İstanbul.
- Beksaç, E. (2006). Kırklareli İli, Vize İlçesi İç Kesimi ve Pınarhisar İlçesi Erenler Köyündeki Kaya Oyma Anıtlar ve Kült Alanları. *Yıldız Dağları ve Yakın Çevresi Tarih Araştırmaları Kırklareli Sempozyumu*, 31-38.
- Çevre ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü. (2010). *Yıldız Dağları Biyosferi Kitapçığı*, Ankara.
- Dizdaroğlu, Z.B. (2003). *Kırklareli'nde Kültür Turizmi Projesi*.
- Dursunkaya, A. R. (1948). *Kırklareli Vilayetini Tarih, Coğrafya, Kültür ve Eski Eserleri Yönünden Tetkik 1. Cilt*. Kırklareli: Yeşilyurt Basımevi.
- Ergin, M. (1995). *Orhun Abideleri, Kül Tigin Abidesi Güney Yüzü*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 21. Baskı.
- Gökdeniz, A. (2003). Yerel Gündem 21 ve Sürdürülebilir Turizm Politikaları Çerçevesinde Eko Turizm. *Ekonomik ve Teknik Dergi Standard*, Yıl 42, Sayı 496, 24-32.
- Işıktaş, M. (2006). *Kırklareli Milli Eğitim Müdürlüğü Dergisi*, 1, 1, 10.
- Karaçam, N. (1995). *Efsaneden Gerçeğe Kırklareli*. Kırklareli: Özyılmaz Matbaası.
- Kılıç Benzer, N. A. (2006). *Bolu-Göynük ve Yakın Çevresi Doğal ve Kültürel Kaynaklarının Ekoturizm Açısından Değerlendirilmesi*, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara.
- Kırklareli Belediyesi. (1998). 8. Kırklareli Karagöz Kültür Sanat ve Kakava Festivali. *Broşür*, Kırklareli.
- Kırklareli Belediyesi. (2004). 14. Kırklareli Karagöz Kültür Sanat ve Kakava Festivali. *Broşür*, Kırklareli.
- Kırklareli Valiliği Çevre Koruma Vakfı Başkanlığı, Demirköy Kaymakamlığı. *Broşür*.
- Kırklareli Valiliği. (2000). *Kırklareli İl Yıllığı*, Kırklareli.
- Kırklareli Valiliği İl Özel İdare Müdürlüğü. (2005). *Kırklareli Rehberi*, Kadıköy Matbaası, İstanbul.
- Korkut, A. (1959). *Yakın Yurt Serhat Şehri Kırklareli*. İstanbul: Dizerkonca Matbaası.
- Küçükaltan, G. (2005, Mayıs). Turizm Sektöründeki Teşviklerin Çevresel Etkileri. *I. Çanakkale Turizm Biyenalı*, Çanakkale.
- Longoz Nedir?, http://www.longozukoru.org/longoz/detay/LONGOZ/13/6/0_adresinden 21 Ağustos 2014 tarihinde alınmıştır.
- Mansel, A. M. (1938). *Trakya'nın Kültür Tarihi, Edirne ve Yöresi*. İstanbul: Eski Eserleri Sevenler Kurumu Yayını.
- Morgül, Ş. (2006). *Trakya Bölgesinde Kırsal Turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesine İlişkin Analiz: Kırklareli Örneği*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne.
- Orams, M. B. (1995). Towards A More Desirable From Of Eco Tourism. *Tourism Management*, 16,1 February, 3-8.
- Özbey, F. R. (2002). Sürdürülebilir Turizm Kalkınması 2002: Birleşmiş Milletler-Dünya Ekoturizm Yılı. *Eskişehir Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1-2, XVIII, 67-84.
- Özgüç, N. (1998). *Turizm Coğrafyası, Özellikli Bölgeler*. İstanbul: Çantay Kitapevi.
- Sarıkaya, M. (2005). Nevruza Bağlı Takvimle İlgili Kavram, Deyim ve Terimler. *Karadeniz Araştırmaları Balkan, Kafkas, Doğu Avrupa ve Anadolu İncelemeleri Dergisi*, Sayı 5, 61-87.
- Selimoğlu, Ö. (2004). *Dünyada ve Türkiye'de Ekoturizm*. http://www.ito.org.tr/Dokuman/Sektor/1-31pdf_adresinden 21 Ağustos 2014 tarihinde alınmıştır.
- Seyidoğlu, H. (1992). *Ekonomik Terimler Ansiklopedik Sözlük*. Ankara: Güzem Yayınları.
- Şapçı, F. B. (2005). *Edirne İli Keşan İlçesi Kuzey-Orta Saroz Bölgesinde Ekoturizm ve Agro Turizm*, Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne.
- T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı 1. Bölge Müdürlüğü. <http://bolge1.ormansu.gov.tr/1bolge/AnaSayfa/igneadamp/igneadamptanitim.aspx?sflang=tr> adresinden 13 Mart 2014 tarihinde alınmıştır.
- Trakya Kalkınma Ajansı. (2012). *TR21-Trakya Bölgesi Turizm Master Planı*.
- Tuna, T. (2007). *Turizm, Çevre ve Toplum(Marmaris Örneği)*. Ankara: Detay Yayıncılık, II. Baskı.
- Vize Belediyesi, *Broşür*.
- Yazıcı, N. *Kırklareli - Demirköy'deki Fatih Dökümhanesi*. Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Metalurji Mühendisleri Odası. http://www.metalurji.org.tr/dergi/dergi160/d160_2225.pdf adresinden 21 Ağustos 2014 tarihinde alınmıştır.